

Deze nieuwe studie bood hem eenerzijds de gelegenheid, nog eens terug te komen op enkele voorafgaande abbatiaten, en anderzijds de lijn verder door te trekken met er de behandeling van een nieuw abbatiaat aan toe te voegen.

De geschiedenis van Averbode vanaf 1501 tot aan 1574 ligt daardoor voor ons open en niemand zal het ontgaan, hoezeer dit stuk geschiedenis verdiept is, wanneer het gelegd wordt naast de bladzijden welke de auteur van « De Norbertijner Abdij van Averbode » (Averbode 1920) aan genoemde periode wijdde. Echter heeft deze schrijver het voordeel, dat eenieder hem tot zijn stichting lezen kan, wat van het boek van Dr. Valvekens niet gezegd kan worden. En toch zal hij eerder worden gelezen, ook omdat hij over een vlotte pen beschikt en zijn boek gelardeerd is met opmerkingen van moralizeerenden aard (over kloosterpsyche, als men wil), welke echter te sterk van plaatselijke toestanden zijn afgelezen, om algemeene waarde te hebben.

Afgezien daarvan heeft het boek groote beteekenis, doordat het ons duidelijk maakt, door welke oorzaken — buiten de Orde om — het verval intrad en het raderwerk der Orde wel gammel moest worden. We zijn getuige van de ontbinding der abdij door de verdeling der abts- en conventsgoederen en door den tastbaren aanzet tot het vormen van prebenden. Maar op dit kritieke moment ontwaren we op den achtergrond de machtige beweging van de Contra-reformatie met de prachtige figuur van Jan Despruets, die door Valvekens is ontdekt en zijn stage liefde en bewondering heeft.

Wanneer we op een enkel detail mogen wijzen, zouden we de aandacht willen vragen voor den typischen vorm der Norbertijnsche spiritualiteit in de 16^e eeuw (blz. 118). Er staan meer van die kleinheden in dat boek verspreid, welke echter groote beteekenis hebben. Wie er oog voor heeft, zal ze weten te waardeeren en tenslotte het eerlijke boek als een belangrijke aanwinst voor de geschiedenis der Norbertijner Orde beschouwen.

Berne-Heeswijk.

H. HEIJMAN.

* * *

Dr. M. A. Erens, O. Praem., *Sint Willibrord, Apostel der Nederlanden*. 8°. 253 blz. — St. Norbertus' Drukkerij, Tongerlo.
— Prijs : gen. 24 fr.; geb. 32 fr.

Het is dit jaar twaalfhonderd jaar geleden sedert de H. Willi-

brordus, de organisator der Nederlandsche kerk, te Echternach overleed. Nieuwe dokumenten hebben weliswaar de vroegere niet in zulke maat verrijkt, dat over het leven en de aktiviteit van den heilige, bij dit alom plechtig gevierde eeuwfeest, onbekende zaken kunnen medegedeeld worden. Verschillende geleerden hebben er echter een nuttig werk van gemaakt, het leven van den Apostel der Nederlanden beter af te bakenen in zijn tijdsmilieu. Naast den louter-wetenschappelijken arbeid van anderen, heeft de schrijver van dit boek ernaar gestreefd een condensatie te geven van hooge vulgarisatie. Hij richt zich dan tot het ruimere publiek, dat tijdens dit centenarium tegenover den H. Willibrordus een verdiende belangstelling aan den dag legt.

Na zijn vormingsjaren te Ripon (Northumberland) en in Ierland, kwam Willibrordus in 690 met elf reisgezellen naar Friesland over om er een langdurigen missie-arbeid te ondernemen. Het volgend jaar reisde hij naar Rome; hij kwam echter haast onmiddellijk naar de Nederlanden terug. Zijn predikatie is vooral in de vallei van den Dommel en de Reusel te situeeren; weldra was zijn aktiviteit inderdaad veel ruimer geworden dan de bekeering van Friesland. In 695 werd hij tot aartsbisschop van Utrecht aangesteld. Niet minder dan gedurende vier-en-veertig jaar bleef hij zijn veelzijdigen en vermoeienden arbeid verder doorzetten. In 698 kwam de abdij van Echternach tot stand. De heilige overleed [te Echternach] in de nacht van 6 tot 7 November 739.

Langs de wisselende wegen van een bewogen bestaan heeft de heilige zijn arbeid vervuld. De schrijver volgt dezen op den voet. Het is een heele toer dit te doen, met de tamelijk schaarsche aanduidingen van de dokumenten. Naast de dokumenten worden echter alle aanduidingen van topografischen aard benuttigd alsmede de soms onduidelijke allusies der plaatsnaamkunde. Bovendien wordt voortdurend beroep gedaan op de kennis der usanties uit de tijden van voor twaalf eeuwen. Dank zij dit alles, groeit gaandeweg een beeld van den heilige en dezes aktiviteit, dat ten voeten uit kan geschilderd worden. Niet alleen komen de bloote feiten aan de beurt alsmede de plaatsen, waar de heilige zou gepredikt of gearbeid hebben; maar de schrijver slaagt er zelfs in het evangelisatiesysteem van den heilige te omlijnen. Rijke en zorgvuldig-gekozen illustratie helpt den lezer het tijdsbeeld vollediger te begrijpen. Een zeer interessante kaart duidt de verschillende plaatsen nauwkeurig en uitvoerig aan.

Het boek is geschreven in een rustigen toon, dien we van den

schrijver gewoon zijn. Het is, zooals ik reeds zei en zooals de schrijver het in zijn voorrede verklaart, een boek van hooge vulgarisatie. Aan iedere bladzijde onderkent men echter den vakgeleerde. Met sekuur doorzicht weet hij de historische elementen te onderscheiden van den wirwar der legenden, die rondom de figuur van Willibrordus in den loop der eeuwen ontstonden. Hier is geen lofdichter aan het woord noch iemand, die de schaarsche historische gegevens naar de voorkeur van persoonlijke vooringenomenheid doet spreken. Waar de historische wetenschap geen bijzonderheden heeft medegedeeld, werden deze ook niet in dit boek gefantaseerd. Het beeld van den heilige mist dan wel noodzakelijk 'n zekere détailschildering, maar de contouren der statige en in mannelijke trekken afgelijnde figuur komen er te duidelijker en te sprekender door te voorschijn.

Het is een zeer mooi en mooi-gepresenteerd boek, dat zijn eigen plaats heeft in de Memoriaalboeken uit dit jubeljaar. Het verdient ruime verspreiding.

Em. VALVEKENS, O. Praem.

* * *

Meditationes de vita s. Norberti et sanctorum et beatorum ordinis Praemonstratensis, editae a D. Basilio Grassl, canonico Tep-
lensi, sub titulo : *Die Heiligen des Praem. Ordens in Betrachtungen*. Uznach, 1933, sumptibus sororum 3. ord. Praem. in Berg Sion (Helvetia), nunc etiam lingua Gallica editae sunt. Haec vero editio non est versio editionis Germanicae sed retractatio adaptata characteri nationis et linguae Gallicae, opem ferente Fr. Louis Julien, can. Ferigoletensi. Editione Gallica auctor Basilius Grassl gratum officium praesitit confratribus et sororibus ordinis nostri Praem., qui non utuntur lingua Germanica, praesertim in Gallia et in Belgio. Meditationes Norbertinae impressae sunt in forma appendicis ad folium « L'Hostie Rayonne », Direction : Maison Saint-Norbert, St. Victoret, Dép. Bouches-du-Rhône, fascicules avril-mai 1938, juin-juillet 1938, août-septembre 1938, octobre-novembre 1938, décembre-janvier 1939.

Emendo Folium periodicum « L'Hostie Rayonne » et demendo paginas, quibus meditationes continentur, haberi potest integrum exemplar meditationum Gallica lingua editarum.

B. G.

* * *